

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВИМУШЕНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) є однією з найвразливіших соціальних груп в Україні, особливо в умовах війни. Масштабні вимушені переселення спричинили значні виклики для економічної стабільності як окремих домогосподарств, так і суспільства в цілому. Домогосподарства ВПО характеризуються високою часткою вразливих груп населення. Більше половини таких домогосподарств включають осіб з інвалідністю або хронічними захворюваннями. Таким чином, проблема стійкості суспільства полягає не лише в масштабах вимушених переміщень, а й у їхньому складі. Виклики, пов'язані з вимушеними переселеннями, сприяють поширенню ризиків і їх глибшому проникненню в суспільство, що збільшує кількість осіб, соціальних груп і громад, які піддаються цим ризикам.

Одним із найсерйозніших наслідків вимушених переміщень для соціально-економічного розвитку є раптове збідніння багатьох переселенців, не лише тих із найнижчими доходами, але й представників середнього класу. Це поглиблює майнову нерівність. Багато переміщених осіб втратили важливі соціальні блага: майно, роботу, стабільний дохід, і тепер належать до бідних або вразливих до бідності.

В умовах війни через втрату майна і роботи, інфляцію та девальвацію, яка спричинила зростання цін, доходи більшості ВПО та тих, хто повернувся до своїх домівок, значно знизилися. У 74% домогосподарств переселенців та 73% домогосподарств поверненців відбулося зменшення доходів [1]. Втрата основних соціальних благ викликає у багатьох ВПО відчуття вразливості, безпорадності та невпевненості в майбутньому.

Про те, що з початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року доходи українців суттєво знизилися, свідчить дослідження МОМ «Економічна стійкість під час війни: доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні» проведене у квітні 2024 року [2]. Частка домогосподарств із дуже низькими доходами (менше 3000 грн на одну особу на місяць) зросла з 21% до 30%. Водночас частка домогосподарств із доходами понад 10 000 грн на особу скоротилася з 16% до 10%, що свідчить про загальне падіння рівня доходів.

Для багатьох українців оренда житла і оплата комунальних послуг стали важким фінансовим тягарем, який значно зменшує їхні доходи. На національному рівні близько третини (31%) орендарів витрачають понад 70% свого доходу на житло, а більше половини (54%) витрачають понад 50%

своїх коштів на оренду та комунальні послуги. Такі високі витрати змушують домогосподарства вдаватися до негативних стратегій виживання, що лише посилює їхню вразливість, особливо в зимові місяці, коли витрати на комунальні послуги значно зростають.

Внутрішньо переміщені особи є особливо вразливою групою. Більшість з них орендують житло (59%), але багато з них, на відміну від осіб, що повернулися або не були переміщені, не мають стабільної роботи та регулярної заробітної плати [3].

Щодо положення на ринку праці можна зробити такі висновки щодо внутрішньо переміщених осіб:

- низький рівень зайнятості: лише 45% ВПО працюють за наймом, що значно нижче порівняно з іншими групами (54% респондентів, що повернулись, та 59% непереміщених осіб). Це свідчить про значні труднощі на ринку праці, з якими стикаються ВПО після переміщення;

- низький рівень самозайнятості: власним бізнесом або самозайнятістю займаються лише 7% ВПО, що також є нижчим показником порівняно з респондентами, що повернулись (13%) та непереміщеними особами (9%). Це може бути пов'язано з нестабільністю умов для ведення бізнесу та недостатньою підтримкою для підприємницької діяльності серед ВПО;

- високий рівень безробіття: 16% ВПО активно шукають роботу, що є найвищим показником серед усіх груп. Це демонструє, що значна кількість переселенців стикається з труднощами в пошуку роботи на новому місці проживання [2].

Вимушене переміщення значно вплинуло на фінансове становище українських домогосподарств. Зниження рівня доходів, високі витрати на житло та нестабільність зайнятості призводять до поглиблення соціально-економічної вразливості ВПО. Для ефективної підтримки переселенців необхідне комплексне державне регулювання, зокрема заходи щодо забезпечення доступного житла, сприяння працевлаштуванню та соціального захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Human impact assessment REACH. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-3.pdf> (дата звернення: 27.03.2025).

2. Економічна стійкість під час війни: доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні (квітень 2024) URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-tematichniy-brif-ekonomichna-stiykist-pid-chas-viyni-dokhodi-zaynyatist-ta-socialna> (дата звернення: 27.03.2025).

3. Огляд житлової ситуації в Україні: Умови проживання, вартість оренди та фактори мобільності (липень 2024) URL:

<https://dtm.iom.int/reports/ukraina-oglyad-zhitlovoi-situacii-v-ukraini-umovi-prozhivannya-vartist-orendi-ta-faktori> (дата звернення: 27.03.2025).